

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel van twee
datastewards:**

Marta Kargól en
Renate Mattiszik

Informatievaardig

IP'ers over zeven
ontwerpprincipes

Tech met mens

als voorwaarde
'Duik eens dieper
in de fediverse'

Column Aslander

'Urgentie om data
ook écht toegan-
kelijk te maken'

2026 | 02

**IP is
30 jaar!**

**INFORMATIESPECIALIST EN AI:
GEEN 'GAME OVER'
MAAR 'NEW GAME'
– ALS JE JOUW
EXPERTISE
ZICHTBAAR MAAKT**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (30ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcm.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcm.nl

redactionele bijdrage
aan het blad en aan
informatieprofessional.nl

Martijn Aslander, Simon Been,
Josien Boetje, Wouter Bronsgeest,
Petra van Driel, Maarten Hafkamp,
Frank Huysmans, Leen Liefsoens,
Marco Martens, Bjorn Schrijen,
Suzanna Timmer

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

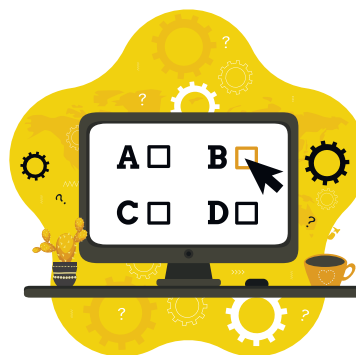
Twee keer IProfiel

In deze IProfiel niet één maar twee informatie-professionals: Marta Kargól en Renate Mattiszik, datastewards bij hogeschool Saxion. We zoomen dieper in op hun opleiding en werk, het vak, de uitdagingen, de toekomst én de workshop 'Zoeken, vinden en beoordelen van onderzoeksdata' die ze samen geven tijdens de VOGIN-IP-lezing op 9 april.

16

Validatie ontwerpprincipes

In de vorige IP werden zeven wetenschappelijk onderbouwde ontwerpprincipes voor het onderwijs in informatievaardigheden geïntroduceerd. Deze bieden een raamwerk voor effectief onderwijs, maar hoe werken ze uit in de praktijk? Een vervolgonderzoek onder 61 informatiespecialisten bij universiteiten en hogescholen brengt de kloof tussen theorie en praktijk in kaart.

20

Column Martijn Aslander

In de kabinetsvisie staat dat datasoevereiniteit 'volledige controle waarborgt over de locatie, verwerking en toegang tot overheidsinformatie'. Geen woord over het formaat waarin die informatie is opgeslagen en of je die kunt lezen zonder de software van de leverancier die je net de deur uit hebt gedaan. Hoog tijd voor informatieprofessionals om wakker te worden!

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Writing (and
erasing) history

07

News Facts

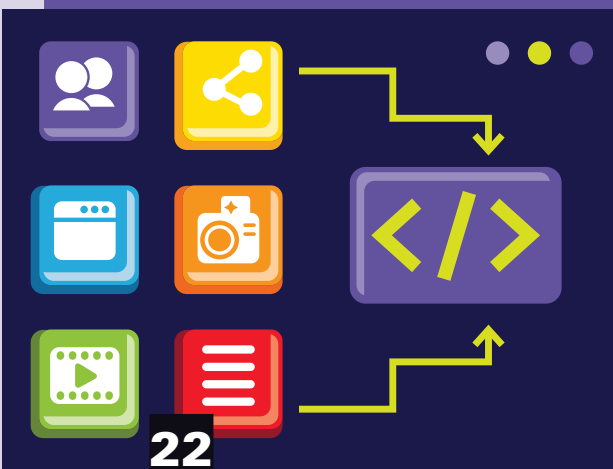
AI-taalmodel
GPT-NL klaar
voor gebruik

34

KB Onderzoeks-
kroniek

Het hoofdgebouw
herontworpen

22

Een-tweetje tussen tech en mens

Ga experimenteren met de fediverse. Stimuleer onverwachte ontmoetingen in de bibliotheek. En bedenk waar AI écht van meerwaarde kan zijn. Het zijn slechts enkele van de lessen van het congres Informatie aan ZOO, eind vorig jaar in Antwerpen, waarin werd onderzocht hoe technologie en menselijke waarden hand in hand kunnen gaan.

26

AI in het informatiedomein (22)

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? Deze aflevering van de artikelenreeks richt zich op informatiespecialisten, bibliothecarissen, researchassistenten en documentatiespecialisten. AI maakt hun kerntaak – gebruikers helpen bij het vinden en beoordelen van informatie – ogenschijnlijk overbodig. Dit artikel laat zien waarom het tegendeel waar is. En wat je kunt doen om dat zichtbaar te maken.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

MENS

Als de hype er een beetje af is, het gehijg wat naar de achtergrond geschoven, dan zie je meestal wat er aan moois en nuttigs komt bovendrijven. De weegschaal moet schijnbaar eerst naar de ene kant uitslaan, en dan naar de andere, om uiteindelijk in het midden uit te komen. Ik (wens)denk dat dit ook voor AI zal gelden. Specifiek voor generatieve AI die invloed heeft op hoe wij informatie selecteren, percipiëren en consumeren. Dat naast het gerobotiseerde en artificiële het menselijke weer prominenter in beeld komt.

Persoonlijk put ik enige hoop uit het – toemende – verzet als technologie menselijke waarden dreigt te pletten. Dan heb je gelukkig opiniemakers en meningduwers en hun acties. Zoals Rutger Bregman tegen OpenAI (maker van onder meer ChatGPT), vanwege de samenwerking van het bedrijf met de Trump-regering. 'Jouw ChatGPT-abonnement financiert Trumps machtsmachine.' Of de

acties om de Amerikaanse overname

van DigiD te stoppen. Tegelijk is daar de roep om digitale soevereiniteit die steeds luider wordt, en het besef dat de EU de luis in de techpels is; hoe wetgeving juist in

Europa voor regulering vanuit menselijke waarden probeert te zorgen.

Natuurlijk valt er op menselijk vlak ook nog genoeg te verbeteren. Dat blijkt tevens uit recent onderzoek naar gemeentelijke chatbots waarin 39 bots elk acht vragen kregen voorgelegd. Dat deze bots 64 procent van de vragen foutief beantwoordden is al geen feestje. Maar van de 39 chatbots blijken er ook maar liefst dertig een vrouwennaam te hebben. Als ik dit schrijf was het gisteren Internationale Vrouwendag 2026 – 'nog altijd keihard nodig', stelt Amnesty – met alle media-aandacht van dien. Voor de gemeenten ligt er qua genderstereotypering nog wel een verbeterpunt.

37

Gelezen

Leesvoer voor vakgenoten

38

Gespot

Kwarteeuw boek-coverontwerp: van 9/11 tot #BookTok

40

Lifehacking

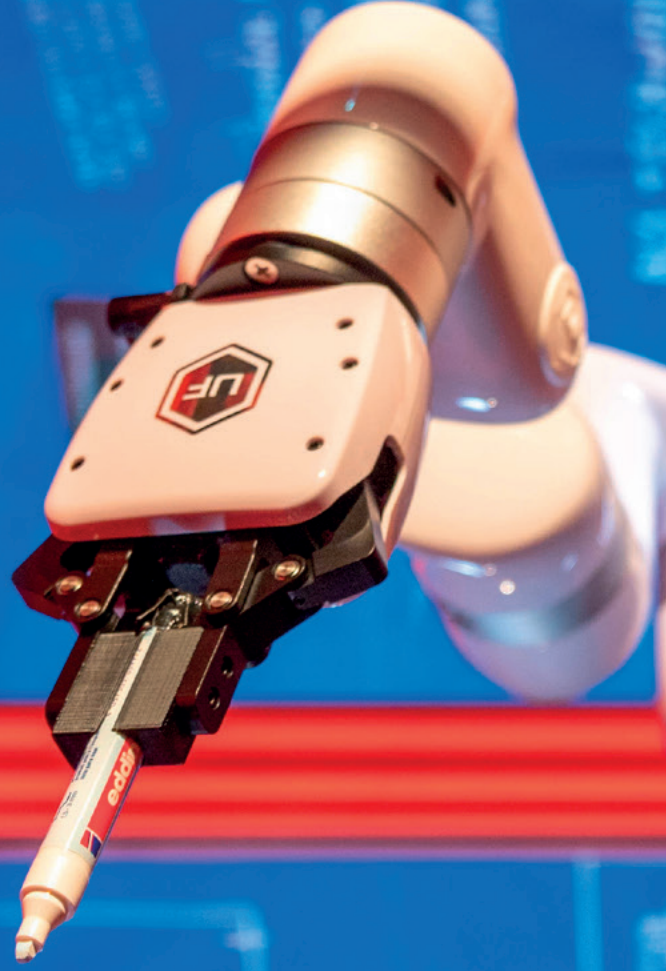
Open snel en simpel

42

Van de KNVI

Transparantie en menselijkheid

WRITING (AND ERASING) HISTORY

Een industriële robotarm die letterlijk geschiedenis schrijft – en weer wist – in een glazen vitrine, aangedreven door data uit de Groninger Archieven. Deze kunstinstallatie met de naam Writing History is bedacht door het Nederlandse kunstenaarsduo Paul&Albert en onderdeel van 'Wie schrijft geschiedenis?', de pop-up tentoonstelling van Museum aan de A in het Groninger Museum. Museum aan de A is in revisie, maar bezoekers worden via de pop-up alvast meegenomen in de ontwikkeling van het toekomstige Museum aan de A over de geschiedenis van Groningen en Groningers. Nog te zien tot en met 6 april.

Foto: Studio Brünen

> Meer over
Writing History
lees je op
pagina 6.

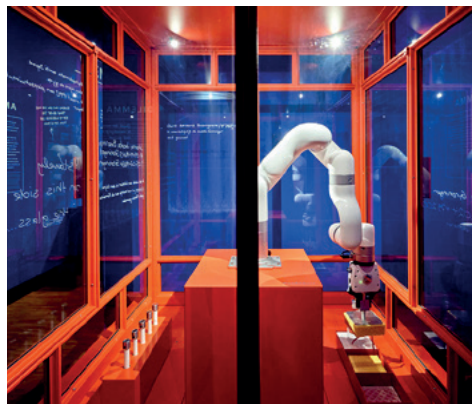
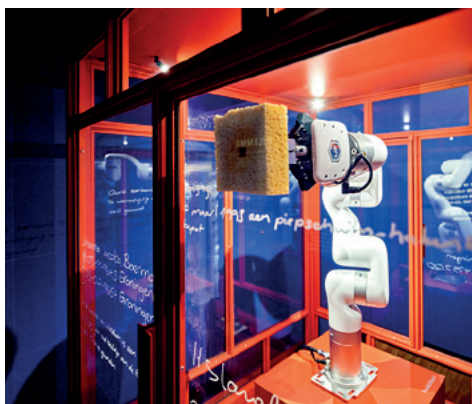
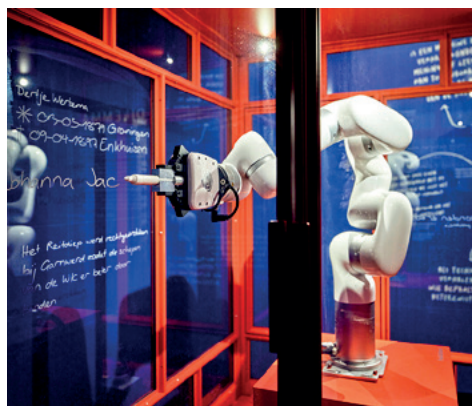
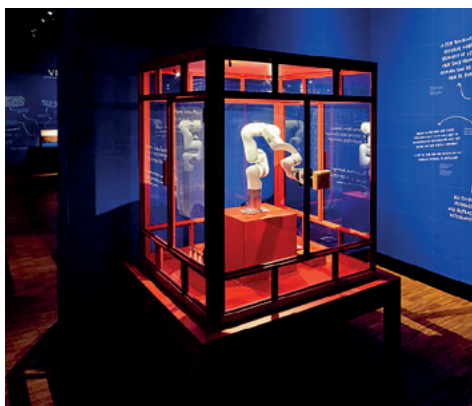
Vervolg
van
pagina
4-5.

Studio Bruinen

SCHRIJVERS GEZOCHT VOOR GRONINGER GESCHIEDENIS

Hoe het heden steeds weer verleden wordt. Woorden en afbeeldingen verschijnen op het glas om seconden later weer te verdwijnen. In dit voortdurende proces is de geschiedenis nooit vaststaand; ze wordt constant herschreven, aldus de installatie Writing History, een mix van historische en actuele data.

Foto's: Roelof Bos

De robotarm werkt volledig autonoom. Hij schrijft met een witte uitwisbare markerstift, wist met een natte spons, en haalt zijn inhoud – Groningse historische feiten in tekst en beeld – uit de uitgebreide database van de Groninger Archieven. Daarnaast reageert hij op realtime data, zoals waterstanden, verkeersstromen en weersomstandigheden. Dit zorgt ervoor dat de installatie actueel en levendig is, en steeds verandert, volgens de bedenkers Paul&Albert.

Bijna-menselijke aanwezigheid

Het creëren van de installatie vereiste een nauwgezet technisch proces, stellen zij. Het team onderzocht de duurzaamheid van de marker, hoe de spons goed vochtig te houden en hoe minimale toleranties in het glas de bewegingen van de arm beïnvloedden. 'Een magnetisch veersysteem werd gebruikt om de optimale balans tussen marker, gripper en glas te bereiken. De vitrine, gemaakt van 200 kilo staal, is speciaal ontworpen om de krachten van de robotarm veilig te kunnen weerstaan.'

Tegelijk 'straalt de robotarm een bijna-menselijke aanwezigheid uit'. 'Subtiele gebaren, zoals een lichte "ademhalingsbeweging", een spelfout die wordt gecorrigeerd, of een blik op de tekst of een bezoeker, geven de installatie een herkenbaar en vriendelijk karakter.'

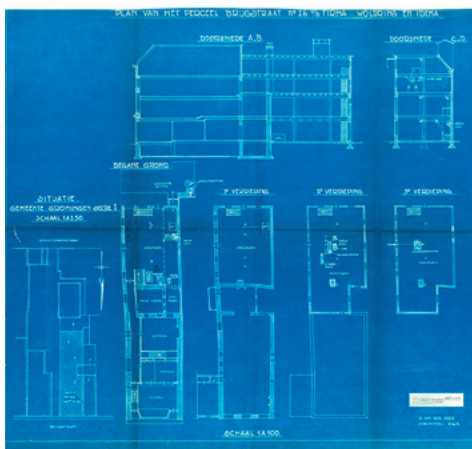
Uitnodiging tot meedenken

Writing History maakt deel uit van 'Wie schrijft geschiedenis?', de pop-up tentoonstelling van Museum aan de A in het Groninger Museum, en is straks een vast onderdeel van het nieuwe museum als het klaar is. De robotarm van Paul&Albert 'schrijft geschiedenis' op basis van historische feiten in combinatie met live input van actuele data en opent zo de discussie: wie schrijft de Groninger geschiedenis?

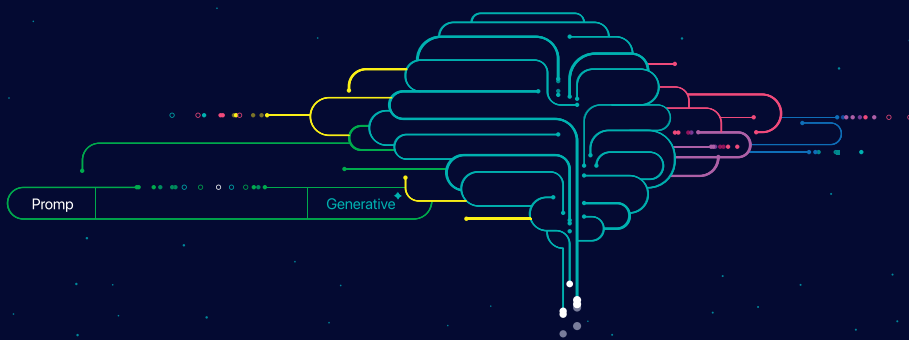
Museum aan de A bestaat nu alleen nog maar als blauwdruk. De middeleeuwse panden worden verduurzaamd en beter toegankelijk gemaakt. In het verbouwde museum komt uiteindelijk een nieuwe vaste presentatie over de geschiedenis van Groningen – stad en provincie – met een link naar de actualiteit. De tijdelijke expositie nodigt bezoekers uit om mee te denken over wat er straks in het nieuwe Museum aan de A te zien zal zijn. 'Wie schrijft geschiedenis?' is ontwikkeld door Museum aan de A in samenwerking met het Groninger Museum en de Groninger Archieven.

De tentoonstelling 'Wie schrijft geschiedenis?' in het Groninger Museum

Te zien op de tentoonstelling 'Wie schrijft geschiedenis?': blauwdrukken van de gebouwen van Museum aan de A. Collectie Groninger Archiven

NEDERLANDS AI-TAALMODEL GPT-NL KLAAR VOOR GEBRUIK

GPT-NL is klaar voor gebruik. Het initiatief van non-profitorganisaties TNO, NFI en SURF moet een verantwoord alternatief bieden voor internationale modellen die 'een kopie van het internet' gebruiken als trainingsmateriaal.

askia Lensink, projectleider van GPT-NL, geeft in een interview met Tweakers aan dat GPT-NL tot dusver het enige taalmodel is dat aantoonbaar aan de Europese privacywetgeving (AVG) voldoet. Ze erkent wel dat de kennis van de Nederlandse taal en cultuur inmiddels ook bij diensten als ChatGPT beter is geworden. Daarom richt GPT-NL zich vooral op het bieden van een 'soverein' alternatief voor onder andere universiteiten, onderzoekers en overheden.

Lensink: 'Die soevereiniteitskwestie speelt nu erg. We merken dat de behoefte vanuit organisaties dan ook vooral gericht is op die digitale autonomie en of wij een alternatief kunnen zijn voor andere large language models (LLM's).'

Grootste deel van bestaande bronnen

Het grootste deel van de Nederlandse data (24 miljard van de 29

miljard teksttokens) is afkomstig van bestaande bronnen. Zo stelden de leden van NDP Nieuwsmedia afgelopen zomer een omvangrijk deel van het archief van nieuwsartikelen van meer dan dertig landelijke en regionale nieuwstitels ter beschikking om het taalmodel verder te trainen. Eerder al stelde KB, nationale bibliotheek haar rechtenvrije collecties beschikbaar voor GPT-NL. Daarnaast heeft TNO een gedeelte zelf gemaakt om ervoor te zorgen dat er meer Nederlandse tekst in de trainingsdata zit. Het trainen van GPT-NL gebeurde op de Nederlandse supercomputer Snellius. Het is de bedoeling dat het model in het najaar breder in de markt wordt gezet. Ook krijgt GPT-NL een andere naam, omdat een andere partij deze al had vastgelegd.

Je vindt dit bericht inclusief linkjes in het archief op informatieprofessionals.nl.